

MILE BOGOVIĆ

SENJSKO SJEMENIŠTE TE VISOKO FILOZOFSKO I TEOLOŠKO UČILIŠTE U NJEMU 1806. – 1940.

Mile Bogović
Gospićko-senjska biskupija
HR 53000 Gospić

UDK: 261.5(497.5 Senj)"19/20"
378.628.2(497.5 Senj)"19/20"
Izvorni znanstveni članak
Ur.:2006-12-23

Autor u povodu 200. obljetnice osnutka Senjskog sjemeništa analizira njegov nastanak 1806. i razvoj do konačnog zatvaranja 1940. godine. Ne bavi se sjemeništem kao odgojnom nego kao nastavnom ustanovom.

U prvom dijelu obrađuje Sjemenište do 1919. godine, kada je ono zatvoreno, a u drugom dijelu od njegova ponovnog otvaranja 1933. do konačnog zatvaranja 1940. godine.

U prvom dijelu djeluje uz teološko učilište i filozofski licej. Školskom reformom 1849. taj licej nije neposredno vezan uz teologiju nego uz gimnaziju. Ta reforma nije omogućila adekvatnu pripremu za teološki studij pa se početkom 20. stoljeća formira jedinstveni filozofsko teološki studij.

Ključne riječi: Senjsko sjemenište, visoko filozofsko i teološko učilište

Otvaranje visokog bogoslovnog učilišta u Senju 1806. godine ključan je događaj u povijesti visokoškolske naobrazbe u Zapadnoj Hrvatskoj. Prije otvaranja bogoslovnog učilišta u sjemeništu svećenički kandidati su se školski pripremali pri kaptolima i kod pojedinih starijih i iskusnijih župnika, ali je bilo i onih koji su imali priliku visoke škole završiti na nekom učilištu izvan biskupije. Jedni i drugi su se, osim u svećeničkoj službi, istaknuli i kao prosvjetni djelatnici.

Novovjeko školstvo,¹ kao i drugdje, i na našem području razvilo se iz crkvenog školstva. To se može reći i za visoko školstvo. U 18. stoljeću djeluje u Rijeci isusovačko filozofsko i teološko učilište. Kada je ono ukidanjem isusovačkog reda 1773. moralo biti zatvoreno, nema na ovom području nijedne visokoškolske ustanove sve dok nije 1806. u senjskom sjemeništu otvoren teološki licej, a dvije godine poslije (1808.) i filozofski licej. Uz kraće prekide (1810. – 1816. i 1919. – 1933.) učilište je djelovalo sve do 1940. godine, tj. 111 godina. To je jedina visokoškolska ustanova koja je u tom razdoblju postojala na cijelom području biskupija senjske i modruške ili krbavske, a i mnogo šire, tj. ne samo na području današnje Ličko-senjske županije nego i susjednih županija. Većina onih koji su sa spomenutog područja krenuli u visoke škole prošli su kroz Senj. Naime, filozofski licej pripremao je studente ne samo za studij teologije nego i za studij na svakom drugom fakultetu. Većina studenata s tog učilišta nije upisala teološki studij.

I. Filozofsko i teološko učilište u Senjskom sjemeništu 1806. – 1919.

U Senju su 1806. otvoreni sjemenište i teološko učilište koji se službeno nazivaju Biskupski teološki licej. Kada je sjemenište 1810. izgorjelo, prestao je s radom i teološki licej. Nakon ponovnog otvaranja 1816. to teološko učilište radi, bez nekih bitnih promjena, sve do zatvaranja 1919. godine. Filozofsko učilište ili filozofski licej otvoreno je 1808. godine. Ono kao i teološko učilište prestaju raditi 1810. i ponovno se otvaraju 1816., ali samo kao privatna škola, bez državne dotacije i profesorskih plaća. Tek je 1845. država priznala to učilište, dala mu potporu i počela plaćati profesore. Došlo je ubrzo do reforme školstva i 1849. gimnazija dobiva 7. i 8. razred a svećenički kandidati od tada umjesto filozofskog liceja u sjemeništu pohađaju ta dva razreda koja im se računaju kao filozofija.

Teološki licej bio je pod nadležnošću Ugarskog namjesničkog vijeća, a filozofski pod Višim školskim nadzorništvom u Zagrebu koje je nadziralo i rad gimnazija. Budući da je na filozofskom studiralo mnogo laika, određeno je 1812. da se posebno vode spisi za svaki od ta dva liceja.

U ovom prikazu obrađuje se samo nastavni (školski) dio sjemeništa, tj. teološki i filozofski licej, a ne sjemenište kao odgojna ustanova.

¹ Više o tome v. *Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije*, Rijeka – Zagreb, 1999. Tu je prikazana i *Povijest visokoškolske izobrazbe u biskupijama senjskoj i modruškoj ili krbavskoj do 1940.*, tj. prije djelovanja Senjskog sjemeništa i za njegova djelovanja (str. 1-206). Taj dio je pod spomenutim naslovom tiskan i kao posebna knjiga (Sakralna baština, Senj, 1999, XI+227).

Sl. 1. Biskupijsko sjemenište u Senju

1. Teološko učilište ili teološki licej

Počevši od Martina Brajkovića (1697. – 1703.) svi se senjsko-modruški biskupi tuže na nedostatak sjemeništa. Ono se nije moglo otvoriti zbog pomanjkanja financijskih sredstava i stručnog kadra. Najviše je na tome radio biskup Ježić (1789. – 1833.) kojemu je uspjelo 1806. otvoriti sjemenište.

Slično kao u Đakovu, i ovdje je sjemenište otvoreno u bivšem franjevačkom samostanu. Predavalo se na latinskom. Od 1844. dopušteno je pastoralne predmete predavati na živom jeziku.

Potreba za sjemeništem pokazala se tada tim veća što su dokinućem isusovačkog reda prestale djelovati i škole koje su oni držali. Vlada je bila također svjesna svoje obveze, jer je ukidanjem redova koji su držali škole preuzela odgovornost za školstvo na sebe. Nakon pokušaja s centralnim sjemeništem u Pešti, prelazi se opet na osnivanje regionalnih odnosno biskupijskih sjemeništa. Dok nije otvoreno sjemenište u Senju, svećenički kandidati su slani uglavnom u Sombatelj u Mađarsku, ali to je iziskivalo velike troškove. Jozefinska reforma tražila je brojniji pastoralni kler, a svećenika je bivalo sve manje, tako da je biskup bio prisiljen moliti krčkog biskupa neka mu

pošalje nekoliko glagoljaša.² Pored toga, dokinuti su i pavlini koji su u Senju imali gimnaziju od 1725. godine. Zadnja dva desetljeća 18. stoljeća svećenički kandidati iz senjsko-modruške biskupije pohađali su filozofiju na raznim akademijama po Mađarskoj, a onda bi nastavili teologiju u Sombatelju. Kada je biskup Ježić vidio da se mnogi s inozemnih studija ne vraćaju u biskupiju, pokušao je pripremati svećeničke kandidate privatno u polupraznom franjevačkom samostanu u Senju, ali se to pokazalo kao teško izvedivo, a rezultati su bili slabi. U dogovoru s državnim vlastima, kad je vojska napustila samostan, Ježić je tražio da se on ustupi za sjemenište, a da se franjevcima dade druga zgrada za samostan. Vlada je u početku predložila za sjemenište isusovački kolegij u Rijeci, što u Senju nisu smatrali uputnim. Franjevci su inzistirali da se za sjemenište rabi dokinuti pavlinski samostan sa školskim prostorijama koje je grad njima ponudio.

Sjemenište je uspostavljeno prema zakonu od 1804. kojim je država regulirala red u sjemeništima. Bogoslovsko učilište organizirano je također prema zakonu od 2. kolovoza 1803., tj. kao četverogodišnji studij s četiri profesora, kao i svi zavodi takve vrste u Austrijskoj monarhiji.³ Sjemenište je uspostavljeno dopisom Namjesničkog vijeća od 23. studenoga 1804., a redovna nastava počela je s akademskom godinom 1806./07. Dne 4. rujna 1806. izdana je naredba bogoslovima u Sombatelju neka se uključe u senjsko sjemenište. Profesori su bili plaćani iz Vjerozakonske zaklade. Za ak. god. 1807./08. dala je Vjerozakonska zaklada za uzdržavanje sjemeništa 7.797 forinti i 30 novčića. U njemu je tada bilo 48 pitomaca. Za iduću godinu sjemenište je dobilo iz istog izvora 10.000 forinti za 50 pitomaca.

Godišnja državna dotacija za sjemenište određena je na iznos od 13.548 forinti. U tim okvirima kretao se izdatak države i poslije. Utemeljen je i posebni sjemenišni fond u koji je svaki svećenik oporučno trebao ostaviti 5% od čiste ostavštine. Pitomci nisu ništa plaćali.⁴ Tomu treba dodati razne zaklade koje su utemeljili pojedini svećenici i biskupi za uzdržavanje kojega sjemeništarca.

² M. BOLONIĆ, 1975, 126-128. Krčki glagoljaši imali su bolju izobrazbu nego oni iz senjske i modruške biskupije, tako da su neki postali župnici, iako su dolazili da preuzmu službu kapelana u većim župama.

³ M. PAVIĆ, 1911, 35-82.

⁴ U izvješću Svetoj Stolici 1885. biskup Posilović kaže: "Taxa nulla statuta est auctoritate ecclesieastica. Ab imperatore tamen ac rege, ceu rege apostolico, statuta est taxa non quidem a vivis viris ecclesieasticis pendenda, sed trahenda ex derelicta substantia defunctorum sacerdotum; nempe ut 5% depuratae ab aliis debitis substantiae cedant fundo seminarii. Verum propter exiles valde redditus sacerdotum harum dioecesium raro stricta applicatio fit illius praescriptae taxae; sed eo quod proprio arbitrio legaverat in testamento sacerdos, de regula contentos esse oportet" (*Izvješća biskupa Svetoj Stolici: Senjsko-modruška ili Krbavska biskupija, 1602-1919.*,

Na Staru godinu 1810. sjemenište je zahvatio požar. Izgorjele su dvije trećine sjemeništa zajedno s pokućstvom i knjižnicom. Izgorjeli su i spisi i protokoli sjemeništa. Obuka je prekinuta a klerici poslani svojim kućama. Sjemenište je tek 1816. bilo sposobno, nakon obnove, primiti nove studente. U međuvremenu neki su profesori ostali i dalje u Senju i na prikladnim mjestima poučavali kandidate iz Senja i okolice. Ostali su dobivali pouku po većim biskupijskim središtima. Ježić je poticao i istaknutije svećenike da isto rade u svojim župnim uredima. Tako 1812. imamo 9 studenata u Bribiru (dogmatska teologija i filozofija), 2 u Novom (moralna teologija i filozofija), jednog u Grižanama (moralna teologija) i jednog u Zagrebu (moralna teologija). Iz drugih sredina prijavljivali su se na drugim mjestima. Godine 1813. dvojica studiraju filozofiju u Cerniku.⁵ Neke je, dakako, Ježić slao na studij u inozemstvo.

Glavna briga bila je kako što prije obnoviti sjemenište. Poteškoće su bile i vanjske prirode jer se 1809. promijenila državna vlast. Cijelo područje došlo je pod francusku vlast.

Na Ježićeve molbu, maršal Marmont je odobrio 8000 franaka za obnovu sjemeništa. Poslije će dobiti još 10.000 franaka, što ukupno iznosi oko 7000 forinti, puno manji iznos od onoga koji je sjemenište godišnje dobivalo od austrijske vlasti. U ožujku iduće godine Ježić moli da može drvenu građu nabaviti bez poreza.

Sjemenište je već 1816. moglo primiti nove bogoslove. Od tada je bilo otvoreno sve do 1919. godine, dakle, više od 100 godina. Biskup Maurović je 1898. preuredio i obnovio sjemenišnu zgradu.

Sjemenište je imalo mjesta za 24 studenta teologije. To znači u prosjeku 6 studenata po godištu. Broj studenata je varirao. Tako će biti i za filozofiju: za svaku od dvije godine po 6 (= 12). Stvarni broj slušača bit će često mnogo veći jer su postojali tzv. *credentiari* koji su za uzdržavanje morali raditi neki posao, a bilo je pojedinaca koji su dolazili od svojih kuća. Takvih je na filozofiji bilo često više. Biskup Maurović u svojoj relaciji Sv. Stolici 1900. godine govori o 30 mjesta,⁶ a Vučić 1914. o 35.⁷

Stvarni broj studenata kretao se između 20 i 30.

Akadska godina počinjala je 1. studenoga, a završavala iduće godine 31. kolovoza.

Monumenta croatica vaticana – posebna izdanja 4, *Croatica christiana fontes* 18, Hrvatski državni arhiv – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003, 297).

⁵ BAS, PK 2 (1813.), br. 287.

⁶ *Nav. dj.*, 328.

⁷ *Nav. dj.*, 369.

Na teološkim fakultetima trebalo je biti najmanje 8 profesora, a na biskupskim licejima 4. Redovito je na licejima jedan profesor predavao dva predmeta: 1. Crkvenu povijest i Kanonsko pravo, 2. Sv. pismo: Stari i Novi zavjet te pomoćne predmete, 3. "Institucije: opći dio Dogmatike i posebni dio Dogmatike, 4. Moral i Pastoral. Na fakultetima je jedan profesor predavao samo jedan predmet.

Plan teološkog studija trajao je stalno 4 godine, a predavanja su držana u dvije predavaonice (I. i II. godina zajedno, te III. i IV. također zajedno).

Još za vrijeme Marije Terezije za upis na teologiju nije bilo nužno završiti filozofiju. Taj predmet mogao se naučiti kod kuće i polagati. Josip II. propisao je najmanje dvije godine filozofije, kao uvjet za upis na svaki fakultet, pa i na teološki.

Godina 1849. poznata je kao reformna godina na području školstva. Najprije je reformirano srednje, a onda i visoko školstvo. Ministar kulta i nastave Leon Thun bio je veoma naklon Crkvi i prihvatio je sve sugestije biskupske konferencije za reformu teološkog studija.⁸ Time će nad tim studijem biti povećana kompetencija mjesnog biskupa, a umanjena kompetencija državne vlasti. Takav stav unijet je i u konkordat između Austrije i Svete Stolice koji je sklopljen 1855. godine. Ministar Thun je 1857. predložio da se na bogoslovijama predaje katehetika i pedagogika. Ti predmeti su od tada imali posebnog profesora, dok su se prije predavali u okviru pastoralke. Biskup Ožegović odredio je da se na senjskoj bogosloviji predaje staroslavenski jezik. Prema pisanju Katoličkog lista, staroslavenski se počeo predavati već 1860. godine, a predavač je bio Jeronim Žagar.⁹ Podatke o tome imamo u arhivu tek od 1872. godine. Kada je taj predmet 1902. preuzeo Fran Binički, nazvao ga je: starohrvatski. Godine 1906. uveden je predmet Crkvena umjetnost.

Biskup Antun Maurović sazvao je 1906. biskupijsku sinodu. Razumljivo je da sinoda ne može ispustiti iz motrišta tako važno pitanje kakvo je odgoj i školovanje svećeničkih kandidata. To je pitanje bilo povjereno jednoj sekciji koju je vodio dr. Ivan Starčević, profesor na biskupskom liceju i budući senjsko-modruški biskup. Što se tiče teološkog studija, rečeno je da traje četiri godine i obuhvaća sljedeće discipline: dogmatska i moralna teologija, kanonsko pravo, Sveto pismo i pastoralna teologija. Zatim se dodaje: "U našim biskupijama u uporabi je staroslavenski jezik zato klerici trebaju steći dovoljno znanja o tom jeziku i stoga neka ih se u tome marljivo poučava. Neka se također u našem sjemeništu posveti briga socijalnim pitanjima... Valja

⁸ M. PAVIĆ, 1911, 206-209.

⁹ *Katolički list*, 1860, 326-327.

napomenuti kako smatramo nužnim da klerici već u sjemeništu steknu dovoljno znanja o crkvenoj umjetnosti."¹⁰

Što se tiče broja studenata bogoslovije, za prve godine nemamo podataka, osim da ih je 1807. bilo ukupno 48, a iduće godine 50. Sve do 1871. podaci su razasuti po arhivskim spisima pojedinih godina (sada su svi složeni u posebni fascikl). Zato nije bilo moguće pronaći podatke za svaku godinu. Od 1855. podatci su se unosili u tiskani formular folio formata koji su se umetali u jedan preklopni papir i tako je svaka godina činila jedan sveščić naslovljen: *Informatio super profesctu in moribus et studio Cleri junioris dioecesani Seminarii Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis pro anno scolastico 18... praestita*. Od 1871. pa dalje ti su sveščići uvezani u dvije knjige koje su nam sačuvane, tako da od tada raspoložemo za svaku godinu ne samo brojem studenata nego i njihovih ocjena i karakteristika.

Broj studenata u pojedinim godinama studija					
Godina	I.	II.	III.	IV.	Ukupno
1806.					
1807.					48
1808.					50
1809.					
1810.					
1816.	11	2	2	14	29
1817.	8	12	3	2	25
1818.	1	8	12	1	22
1819.	8	1	8	6	23
1820.	5	8	1	8	22
1821.	9	4	8	1	22
1822.	12	6	3	5	26
1823.					
1824.	8	8	8	3	27
1825.					
1826.	10	9	9	3	31
1827.	5	9	5	3	22
1828.					

¹⁰ *Actiones et constitutiones synodi dioecesani quam diobus 3., 4. et 5. Juli anno Domini 1906. Segniae habuit Antonius Maurović., Segniae, 1906, 326-327.*

1829.					
1830.		18	10	1	29
1831.	14	10	6	2	32
1832.		15	10	5	30
1833.	4	7	12	10	33
1834.					
1835.	2	5	7	11	25
1836.	3	5	10	8	26
1837.	8	3	5	10	26
1838.	5	7	3	5	20
1839.	9	6	8	2	25
1840.	5	7	6	8	26
1841.	8	4	8	5	25
1842.	5	8	4	7	24
1843.	7	4	6	4	21
1844.					
1845.	8	9	7	3	27
1846.	6	9	7	3	25
1847.	10	5	9	7	31
1848.	6	6	8	4	24
1849.	10	5	4	7	26
1850.					
1851.					
1852.	1	5	6	10	22
1853.	1	5	8	10	24
1854.	6	12	2	5	25
1855.	3 (6)	5	11	3	28
1856.	1 (4)	3	5	11	24
1857.	6	12	3	5	26
1858.	5 (6)	7	1	3	22
1859.	2	5	6	1	14
1860.	5	2	5	6	18
1861.	2	5	5	3	15
1862.	2	5	5	2	14
1863.	7	5	5	4	21
1864.					

1865.	4	6	8	5	23
1866.	8	3	6	7	24
1867.	11	6	1	6	24
1868.	5	9	6	2	22
1869.					
1870.					
1871.	5	3	7	3	18
1872.	5	5	3	10	23
1873.	4	4	5	3	16
1874.	5	4	6	5	20
1875.	9	4	2	7	22
1876.		7	7	3	17
1877.	1	1	7	6	15
1878.		1	1	7	9
1879.	5	2	4	1	12
1880.	5	4	4	5	18
1881.	13	5	4	7	29
1882.	10	8	6	4	28
1883.	3 (4)	9	6	7	29
1884.	4 (4)	7(1)	9	7	32
1885.	9	5	6	8	28
1886.	9 (2)	8	6	6	31
1887.	9 (2)	8	6	7	32
1888.	6 (5)	10	8	7	36
1889.	7	5	8	9	29
1890.	9	7	6	7	29
1891.	5	10	7	9	31
1892.	8	4	7	7	26
1893.	5	7	4	7	23
1894.	9	4	7	4	24
1895.	3	8	3	7	21
1896.	10	5	9	5	29
1897.	7	13	6	7	33
1898.	9	7	8	5	29
1899.	3	7	7	7	24
1900.	12	3	6	6	27

1901.	8	10	3	6	27
1902.	6	6	8	3	23
1903.	3	3	4	6	16
1904.	8	3	3	3	17
1905.	8	8	3	3	22
1906.	5	3	9	3	20
1907.	5	3	3	9	20
1908.	5	3	4	3	15
1909.	9	4	3	4	20
1910.	3	6	4	3	16
1911.	6	3	6	4	19
1912.	3	4	3	6	16
1913.	5	2	4	3	14
1914.	6	4	2	4	16
1915.	9	4	4	2	19
1916.	4	7	3	4	18
1917.	4	2	4	3	13
1918.	4	3	2	3	12
1933.	11	9	11	2	33
1934.	11	12	8	11	42
1935.	13	11	13	7	44
1936.	9	11	9	15	44
1937.	7	11	12	10	40
1938.	5	7	13	11	36
1939.	6	9	9	13	37

2. Studij filozofije

A) NA FILOZOFSKOM LICEJU U SENJU 1808.-1849./50.

Pokazalo se ubrzo da bogoslovsko učilište neće dugo funkcionirati ako studenti neće imati gdje završiti filozofiju, jer bez nje ne mogu na visoka učilišta. Zato Ježić 1808. otvara dvogodišnje filozofsko učilište. Filozofija se predavala dvije godine i za svaku godinu bilo je dopušteno primiti u sjemenište po 6 studenata. Povremeno ih je bilo ipak puno više jer su taj studij upisivali laici koji su poslije nastavljali neke druge fakultete.

Filozofski licej je u skućenim uvjetima nastavio s radom i nakon što je izgorjelo sjemenište. Za biskupske liceje bilo je propisano da imaju najmanje

dva profesora za filozofske predmete (u širem smislu filozofske) i jedan za vjeronauk. Do 1847. bio je obvezatan jedan sat vjeronauka, a poslije dva sata. U Senju su na filozofskom liceju, ne računajući profesora vjeronauka, redovito predavala tri profesora: jedan logiku, metafiziku i moralnu filozofiju, drugi čistu i primijenjenu matematiku, a treći fiziku.

Nakon francuske vladavine liceju nije priznavan javnopravni karakter niti su profesori dobivali od države plaću.

Nova poteškoća nastala je kada je 1820. zatvorena senjska gimnazija. Nedostaje pripravnica za filozofski licej. Zgradu je na upravljanje dobio rektor sjemeništa. Od tada će ona djelovati kao privatno-pravna ustanova. Tako da u Senju od tada imamo dvije privatno-pravne školske ustanove: gimnaziju i filozofski licej. Carskim dekretom 27. listopada 1823. priznat je licej, ako studenti polože ispite pred kvalificiranom komisijom.

Studenti filozofije dolazili su većinom izvana na predavanja. Bilo je godina kada nijedan od njih nije stanovao u sjemeništu. Tako akad. god. 1830./31. stoji u izvješću da u sjemeništu nema nijednog studenta, jer nema za njih dotacije. Ipak iz popisa filozofa vidi se da je i te godine radio filozofski licej. Te godine u Liceju je 10 đaka u drugoj i 13 u prvoj godini. Predaje se: *Scientia religionis, Philosophia practica, Physica, Mathesi applicata, Oeconomia, Historia universalis, Logica methodica et metaphysica pura, Mathesi theoretica, Historia pragmatica Hungariae.*¹¹

Biskup Ožegović se 1835. tuži da za uzdržavanje filozofa u Senjskom sjemeništu nije doznačena nikakva potpora, a zbog porasta broja klera gimnazijski i filozofski studij je nuždan. U liceju svjetovnim studentima od te godine 5 profesora predaju filozofiju s vjeronaukom u nadi da će biti nekako nagrađeni, kako je to bilo obećano 18. kolovoza 1834. Gimnazijsko poučavanje obavljaju privatni učitelji uz mnogo žrtava roditelja i nezgode gimnazijalaca.¹²

Na liceju ubuduće stalno rade najmanje četiri profesora. Broj đaka je neujednačen. Šk. god. 1827./28. u prvom razredu su 24 đaka a u drugom samo 6. U idućim godinama broj u oba razreda kreće se od 20 do 35.

Ožegović je već od početka svog biskupovanja nastojao da licej postane javno-pravna ustanova da bi licejskim školovanjem đaci mogli dobiti pravo na upis u sve visoke škole, a ne samo na teologiju. To mu je uspjelo dvije godine

¹¹ Ob defectum dotationis in hoc seminario clerici philosophi nulli. Tu je i bilješka: Per interventas superioribus turbulentis temporibus his in regionibus guberniorum mutationes, ordo discrepans tradendarum hoc in seminario scientiarum theologiarum a communi per regnum Hungariae obtinente systemate introductus fuit (BAS, Filozofski licej).

¹² BAS, Spisi 1835. br. 1286.

nakon što je takvo pravo dobila senjska gimnazija, tj. godine 1845. Carskim dekretom od 30. ožujka 1845. određuje se, među ostalim, slijedeće:

a) Filozofski licej u Senju smatra se ubuduće javnom pravnom ustanovom. Svjedodžbe liceja važit će na čitavom području Austrijske Monarhije.

b) U liceju se trebalo držati plana koji je za slične ustanove propisan u njemačko-austrijskim pokrajinama, s time da se još doda poljodjelstvo kao nastavni predmet.

c) Postavljanje profesora vrši se kao i na gimnaziji.

d) Profesorski kadar sastoji se od 5 profesora, od kojih svakome pripada godišnja plaća od 500 fr. sve dok Senj bude unutar Vojne krajine.

e) Direktor se povjerava mjesnom biskupu.

f) Đaci kojima je to moguće plaćaju godišnje 6 fr.

U tim okvirima licej je svečano otvoren šk. god. 1845./46. Ubrzo nakon toga raspisan je natječaj za nastavno osoblje, i oni koji su položili ispit promovirani su za profesore. Te su godine na liceju predavali sljedeći: Anton Sokolić, vjeronauk i pedagogiju; dr. Juraj Šikić filozofiju; dr. Anton Hesky matematiku; dr. Vjenceslav Soić fiziku, prirodopis i poljodjelstvo te Dominik Cimiotti filozofiju i povijest. Sljedeće godine na mjesto Heskija dolazi Vuk Bičanić, a na mjesto Soića Matija Čop.

U skladu s potrebama koje su proizlazile iz novog uređenja dobio je licej vrijedne fizikalne aparate, zbirku uzoraka o sastavu zemlje, uzorke kristala, herbarij te modele oruđa za poljodjelstvo. Kada je Matija Čop preuzeo profesuru od Soića, ovaj mu je inventarno predao zbirku od 63 predmeta,¹³ tako da iz sačuvanog inventara možemo vidjeti raspon građe pojedinih predmeta. Tu je također popis priručnika koji sadrži 23 naslova.¹⁴

Zadnje godine liceja, kao posebne ustanove, tj. 1848./49. bilo je u prvom razredu 2, a u drugom 18 đaka. Već naredne godine 7. razred gimnazije postaje prva godina liceja (treći razred više gimnazije), a na koncu šk. god. 1850./51, oni će nakon završetka gimnazijskog školovanja, polagati ispit zrelosti – prvi put na Senjskoj gimnaziji. Dakako, u te zadnje dvije godine gimnazije školski program nije bio identičan s programom koji je bio u liceju, nego je usklađen s programom obnovljene gimnazije.

Da bi im se priznao studij, studenti su trebali polagati ispite pred posebnom školskom komisijom. Država 30. svibnja 1845. privatni filozofski studij priznaje javnim.¹⁵

¹³ BAS, Spisi 1847., br. 1048-1049

¹⁴ BAS, Spisi 1824, 4. kolovoza.

¹⁵ BAS, PS 20 br. 953. Vidi također PS 22 br. 162.

Profesorima koji nemaju titulu doktora trebaju za profesuru polagati rigoroz. Vojno zapovjedništvo u Zagrebu izdalo je 4. rujna 1845. br. 4167. odredbu senjskom biskupu da se naredne školske godine započne filozofija poučavati u sjemeništu. Plaće još nisu određene, ali neka se pošalju podatci o profesorima i o predmetima koje oni predaju.¹⁶ Inače su se na liceju koristili udžbenicima koji su bili i na drugim, od države priznatim, sličnim učilištima.¹⁷ Ta je praksa bila i u vrijeme kada je licej slovio kao privatna škola, o čemu nam svjedoči otpis biskupa Ožegovića na upit Ugarskog namjesničkog vijeća od 18. rujna 1838.¹⁸ Studenti filozofije trebali su svake nedjelje u 8 sati zajedno s bogoslovima biti na misi u crkvi sv. Franje.

No već 1849. dolazi do reforme studija u Monarhiji i to filozofsko učilište povezuje se s gimnazijom, kao 7. i 8. razred (jer do tada je ona imala samo 6 razreda). Svećenički kandidati zadnjih dvaju razreda gimnazije smatrani su bogoslovima i boravili su u sjemeništu.¹⁹

B) STUDIJ FILOZOFIJE NA SENJSKOJ GIMNAZIJI I U OBNOVLJENOM FILOZOFSKOM LICEJU 1849./50.-1919.

Filozofski licej u sjemeništu prestao je praktički raditi tek 1851. godine.

Viši razredi gimnazije nisu adekvatna zamjena za filozofski licej.

Ipak je i dalje bio poneki srednjoškolac, kao svećenički kandidat u sjemeništu. Nakon što je 1857. otvoren konvikt "Ožegovićianum" koji je bio u crkvenim rukama, moglo se ondje utjecati na razvoj svećeničkih zvanja kod konviktaraca. Vežanjem filozofije za gimnazijski program pokazalo se nedovoljnom pripremom za teologiju, pa je biskup Soić (1869. – 1875.)

¹⁶ BAS, Spisi 1855/1003.

¹⁷ Namjesničko vijeće 9. lipnja 1846. pita kakav je program senjske gimnazije i liceja. Odgovara se "idem esse quod per haereditarias germanicas provincias benigne praescriptum extat. Fundum e quo respectivi docentes providentur esse Universalem educationis et institutionis confinaristicum fundum, verum solum quousque Segnia sub jurisdictione militari foret. Docentium solutionem fieri via localis civis segniensis Magistratus. Professores deligi per C. R. Commissionem per Episcopum qua scolacum directorem cum obligatione concursus faciendi e questionibus per I. Commissionem litterariam Viennensem elaboratis et obsigilatis ac per Concilium Aulicium viae Supremae Armorum Praefecturae Zagrabiensis, qua via etiam omnes relationes altissimo loco praestari jubentur horsum submitti solitis. Altissimae resolutioneseatenus B. g. editae eidem in copia submissae". (PS 22 br. 816)

¹⁸ BAS, PS 4, br. 1241.

¹⁹ U Đakovu su i dalje sačuvali filozofski licej u sklopu sjemeništa. Tako su mogli prilagoditi program potrebama teološkog studija. Kada je 1857. došla naredba da se na bogosloviju mogu upisati samo oni koji su s uspjehom položili nižu i višu gimnaziju, u Đakovu su bili prisiljeni prilagoditi svoj program u liceju gimnazijskom programu (da bi studenti mogli lakše položiti državni ispit), ali su i dalje sačuvali svoju posebnost (M. PAVIĆ, 1911, 222).

pokušao uspostaviti puni studij filozofije unutar sjemeništa, u čemu nije imao uspjeha. Neslužbeno su se predavanja iz gimnazijskih predmeta držala u sjemeništu već početkom akad. god. 1870./71. Tada Ivan Pavelić predaje latinski na filozofskom tečaju. Soić je ljeti 1872. pokušao naći profesore da otvori sva predavanja u sjemenišnom filozofskom liceju. Svoj prijedlog poslao je biskupu i rektor sjemeništa Kajetan Bedini. Konačno je Soić 29. srpnja 1874. poslao obavijest (br. 1385-1386). Kao glavni razlog zašto se odlučio na taj korak, Soić navodi nestašicu klera u biskupiji. Misli da će se u liceju svećenički kandidati bolje pripremiti za teologiju i svećeništvo i da će se povećati broj svećeničkih kandidata. Oni koji završe vanjsku gimnaziju teško se odlučuju za teologiju. Podsjeća da je filozofski licej u sjemeništu bio sve do 1851. god. i da se nastavlja na način kako je bilo do te godine. Zato početkom iduće akad. god. u sjemeništu otvara filozofski licej. O tome je obaviještena i gimnazijska uprava, odnosno, gimnazijalci 6. razreda. Oni će, dakle, na jesen upisati 7. razred sjemenišnog liceja. Stan i hranu imat će ondje besplatno, a uvjet je da su dobrog vladanja i učenja.

Godinu dana nakon toga, točnije 26. srpnja 1875., Soić određuje da se raspusti filozofski licej u sjemeništu i da se pitomci (sedmi razred) upišu u osmi razred Više gimnazije u Senju te da se pripreme za prijamni ispit. Osmi razred prešao je na teologiju (teološki licej). Filozofski licej u sjemeništu bio je privatnog karaktera, pa je za prijelaz u druge škole bio potreban prijamni ispit. Zbog takvog karaktera liceja, on vjerojatno nije imao perspektive. Soić kao razlog zatvaranja navodi da svećenički kandidati trebaju imati solidnu izobrazbu. To znači da nije za licej uspio dobiti dovoljan broj kvalificiranih profesora.²⁰

Nove poteškoće nastale su kada je 1885. dokinuta u Senju Viša gimnazija.²¹ Tada nije bilo drugog izlaza nego da se u sjemeništu predaje bar ono najnužnije kako bi svećenički kandidati mogli upisati studij teologije. Budući da je sjemenišni arhiv većim dijelom stradao, nemamo podataka kako se nastava odvijala i s kojim uspjehom. Viša gimnazija je ponovno otvorena 1893. godine. Pošto se ona postupno otvarala, predavanje za 7. razred počeo će tek za dvije godine. Tako je nakon deset godina gimnazija opet pripremala svećeničke kandidate za teološki studij.

Program gimnazije je sve manje mogao poslužiti kao nadomjestak

²⁰ BAS, Spisi 1875. br. 1244 (ukinut filozofski licej 7. i 8. školci polaziti će predavanja na Kr. gimnaziji u Senju), 1245 (o ukinuću obaviješteni profesori), 1246 (obaviješteni filozofi).

²¹ V. Rivošeki kaže da je zatvaranje gimnazije naredio ban Khuen Hedervary da kazni Senjane što su glasovali za pravaše (*Državna realna gimnazija u Senju - Izvještaj za školsku godinu 1938./9., 29*).

filozofije koja bi đaka pripremala za studij teologije. Zato se to moralo nadoknaditi dodatnom filozofskom nastavom u sjemeništu. Akad. god. 1898./99. u programu se već nalazi psihologija, a iduće godine i metafizika. Dragutin Smokvina je 1902. imenovan profesorom filozofije u sjemeništu, što znači da je već tada filozofija u cjelini ušla u program teološkog studija. Prvi put na kraju akad. god. 1902./03. nalazimo uz potpis Dragutina Smokvine dodatak: profesor filozofije. Već je tada raskorak moderne gimnazije i filozofske pripravnice za teologiju bio toliko velik, da nadležnim crkvenim vlastima i nije drugo preostalo nego da ponovno otvore filozofski licej.

To pitanje nije mogla ni smjela mimoići ni sinoda koju je biskup Maurović sazvaio 1906. godine. Što se tiče filozofskog studija zaključeno je sljedeće: "Filozofski studij koji osposobljuje naravne sposobnosti za bavljenje teologijom, u našem učilištu treba biti bar dvije godine."²² Filozofski licej otvoren je tek početkom akad. god. 1909./10.

Licej je otvoren u vrijeme sedisvakancije, nakon smrti biskupa Antuna Maurovića. Za kapitularnog vikara u Senju izabran je Roko Vučić, a u Novom Mate Cvetko. Naime, u vrijeme sedisvakancije svaka je biskupija birala svog kapitularnog vikara: senjska biskupija svog, a modruška ili krbavska svog. Nema sumnje da je Roko Vučić, aktualni profesor bogoslovije i budući senjsko-modruški biskup izdao neki dekret o otvaranju filozofskog liceja. Nama se sačuvala samo obavijest o otvaranju koju je objavio modruški kapitularni vikar Mate Cvetko. Evo što on 15. rujna 1909. javlja svećenicima u svezi s time:

"Gledajući tužnim okom, kako se današnja mladež, zadojena idejama koje brišu iz srca vjeru i ćudoređe, slabo posvećuje svećeničkom staležu, zabrinut veoma za podmladak svećenstva u biskupiji, otvoren je sa školskom godinom 1909./10. u biskupskom sjemeništu VII. i VIII. razred u najboljem uvjerenju, da će ovim načinom biti veoma pomoženo, jer će mladež daleko od svijeta već za rana usisati duh Kristov i dostojno se pripraviti za uzvišenu svećeničku službu."²³

U biskupijskom shematizmu za 1910. već imamo popis studenata u filozofskom liceju. Tako je i za naredne godine. Ali već za 1915. i 1916. godinu nema na popisu nijednog studenta, 1917. bila su dvojica 1918. tek jedan. Biskup Burić, koji je tada trebao biti u filozofskom liceju, svjedoči da su njega, kao i druge đake, primili na bogosloviju da se izbjegne vojna služba, odnosno, odlazak na ratište. Izgleda da su tako mnogi koji su izrazili želju za svećeništvo odmah promovirani u studente bogoslovije. Nekima je to bio samo izgovor da ne idu u vojsku.

²² *Actiones et constitutiones, Nav. dj.*, 327.

²³ *Službeni vjesnik*, 1909. 4/I., 33 (br. 804).

Razumljivo je da disciplina u takvom sjemeništu nije mogla biti na naročitoj razini. Koncem rata takvi su napuštali sjemenište, povukavši sa sobom nekolicinu onih koji su došli sa svećeničkim zvanjem. Tako je ostalo samo pet sjemeništara koje biskup Marušić šalje u druga sjemeništa, s obrazloženjem da je to privremeno i da će već dogodine, kada se prilike srede, opet otvoriti senjsko sjemenište. Sjemenište je službeno zatvoreno 1. prosinca 1919. godine.²⁴

Gore spomenuti Viktor Burić ipak nije 1919. napustio sjemenište nego je nastavio studij teologije u Innsbrucku i Zagrebu. Biskup Marušić slao je glavninu svojih bogoslova u Zagreb, a neke i u Ljubljanu.

Sjemenišni inventar je nakon zatvaranja korišten na razne načine i iznajmljivan. Dosta je pokućstva dano na uporabu izbjeglim Rusima koji su dulje boravili u Senju. U sjemenišnoj zgradi bilo je na II. katu smješteno dječje zabavište. Na prvom katu bile su prostorije Hrvatskog katoličkog narodnog saveza i katoličkih društava. Na istom katu bio je smješten orguljaš i kapelan. Zgradom je upravljao kanonik Josip Frančišković, a on je kao upravitelj imao pravo uživati i sjemenišni vrt, zakladu kanonika Parca.

II. Sjemenište i teološko učilište od 1933. do 1940. godine

Kada je 1932. postao biskupom Ivan Starčević, poduzeo je odmah korake da otvori sjemenište u Senju. Hrvatska straža od 11. listopada 1933. u izvješću o otvaranju sjemeništa među ostalim, piše: "Može se otvoreno kazati, da je obnova bogoslovije u Senju bila biskupova životna zadaća, misija, predmet teških briga i izvor najvećih nada i radosti. Na biskupskim sastancima sa svećenicima, u proslavama i poslanicama, propovijedima i govorima bila je osnovna tema - bogoslovija. Samo onaj tko pozna biskupovu neslomivu energiju, neustrašivost pred zaprekama i neiscrpnu vjeru u Božju Providnost, neće se začuditi kad čuje da je u današnjim najtežim materijalnim prilikama u jednoj od najsiromašnijih biskupija, koja nema drugih prihoda osim svoje plaće, renovirao bogosloviju za 25 klerika, da je poskrbio za profesorski zbor i da je kako tako osigurao materijalni opstanak bogoslovije. Kad posjetite bogosloviju vidjet ćete kako je stara historijska zgrada bivšeg franjevačkog samostana pretvorena u moderan stan, u kojem sve odiše jednostavnošću, ali i ukusom, skromnošću, ali i konforom, čistoćom, svjetlošću i upravo obiteljskom intimnošću."

²⁴ Dr. Ivan Blažević, kojega je biskup Starčević 1933. imenovao rektorom novootvorenog sjemeništa, zabilježio je u knjigu izvješća o bogoslovima: "Propter nimis parvum numerum alumnorum domus Seminarii clausa fuit die 1/XII 1919. permitente Ill. Ordinario dr. Jos. Marušić et candidati s. theol. in Seminarium Zagrabiense et Labac. relegati fuerunt." (BAS, Razno, br. 27 na zadnjoj stranici god. 1918./19.)

Sl. 2. Senjski bogoslovi 1935./36.

Starčević je imenovao rektorom sjemeništa dr. Ivana Blaževića, do tada gimnazijskog profesora i katehetu, a za duhovnika pozvao je iz Zagreba isusovca o. Josipa Vrbaneke. Kućanstvo je povjerio Družbi sestara Srca Isusova iz Crikvenice.

Na prijedlog profesorskog zbora od 19. prosinca 1933. biskup Starčević je 15. siječnja 1934. odredio (br. 3586) da se učilište zove: Viša bogoslovska akademija u Senju. Na pečatu je pisalo samo: Bogoslovska akademija u Senju. Katolički episkopat je na svojoj plenarnoj sjednici od 22. listopada 1937. godine odredio (br. 102/BK) da se sva bogoslovska učilišta u sjemeništima nazivaju: Visoka bogoslovska škola.

Dr. Antun Lončarić postao je dekan Profesorskog zbora.

U sjemenište je od 1933. do 1940. primljeno 113 pitomaca. Od toga je tek 29 s područja biskupija senjske i modruške. Čak je više pitomaca bilo s područja zagrebačke biskupije. Većina je od njih primljena za senjsko-modrušku biskupiju. Od ostalih najbrojniji su bili pitomci subotičke biskupije, a bilo ih je za barsku nadbiskupiju, za šibensku, splitsku, krčku i dubrovačku biskupiju. Priličan broj prije se okušao u kojoj redovničkoj zajednici. Da bi se sjemenište moglo uzdržavati, trebalo je primati i kandidate koji se u drugim sredinama nisu bili posebno istakli u vladanju i

učanju. Viktor Burić je već u vrijeme otvaranja smatrao da za to nije bilo valjanih razloga. Kada je on, nakon agilnog i zauzetog Starčevića, preuzeo upravu biskupije, sjemenište više nije imalo zdušnog zagovornika i podupiratelja u biskupovoj osobi. Dne 7. svibnja 1940. osvanuo je u sjemeništu, kao vizitator, beogradski nadbiskup Josip Ujčić. On je razgovarao s poglavarima, profesorima i pitomcima. Razlog za zatvaranje svakako nije mogao biti u malom broju, jer je zadnje akademske godine bilo 37 studenata.

U razgovoru koji sam vodio s biskupom Burićem od 3. do 5. srpnja 1980. na upit o senjskom sjemeništu on je odgovorio:

"Iako smo imali malo svojih svećeničkih kandidata, biskup Starčević je odlučio da 1933. otvori u Senju sjemenište. Usmiani, Binički, ja i dosta drugih svećenika bili smo protiv toga. Čemu otvarati u ovim okolnostima sjemenište za pitomce iz drugih biskupija i za razne exfratre, za koje su njihovi prijašnji poglavari dali nepovoljne karakteristike? Bilo je pitomaca i iz naše biskupije, ali vrlo malo. No, Starčević je dobio neku potporu državne vlasti. Za taj novac nije nikome rekao. Ja sam ga nakon njegove smrti našao u njegovoj ladici. Starčević je jednom izričito rekao: 'Vi ste svi protivni, ali sjemenište će biti.' Rekao mi je u povjerenju da će Blažević biti rektor. Ja sam to rekao Blaževiću, a ovaj je to u Kraljevici pred okupljenim svećenicima rekao biskupu. Bio je nakon toga veoma indisponiran. Mislio sam da će me maknuti iz tajništva, ali nije to učinio. Pred drugi svjetski rat pitomaca je bilo u tom sjemeništu veoma malo, pa sam smatrao da po završetku akad. god. 1939./40. zatvorim to sjemenište." Na upit je li tome pridonijelo i negativno izvješće vizitatora, Burić je kimnuo glavom da je, ali nije o tome želio govoriti.

Čini mi se da je za potpuniju informaciju čitatelja korisno navesti zadnje retke koje je rektor sjemeništa dr. Ivan Blažević 31. listopada 1940. zabilježio u spomenicu koju je dobrim dijelom sam vodio:

"Za vrijeme velikih ferija, a početkom rujna, stali su u sveć. krugovima po biskupiji kružiti glasovi, da će preuzv. Ordinarij zatvoriti bogoslovsko sjemenište. Kao razlog navadalo se teško materijalno stanje zavoda. Početkom rujna (5. IX.) pozvao je preuzv. Ordinarij zavod. Rektora i s njim se suglasio, nakon pregledavanja stat. podataka o novcu i t d., da će preč. Ordinarijat jeftinije proći in materialibus, ako svojih 17 kandidata pošalje u zagrebačko i sarajevsko sjemenište (700 din. mjesečno) nego da se zbog tako malog broja i dalje izdržaje sjemenišni aparat. Nakon ovoga pozvao je preuzv. Ordinarij preč. kapitularece obaju kaptola (manjkali obojica prepošta) na zajedničku sjednicu u kuriju dne 19. IX. Nakon izlaganja Ordinarijeva

quad materialia razvila se živahna debata iz koje se je rezimiralo, da Ordinarijat ne može ići u dug od 50. - 100.000, što bi bilo potrebno da se uzdrži pogon sjemeništa na visini kod nenadano povišene skupoće namirnica a uz uvijek istu državnu dotaciju. Stvoren je zaključak da se Ordinariju ostavlja slobodna odluka." Zatim Blažević piše kako biskup nije imao prigovora na odgoj i na vođenje ekonomskih poslova, i nastavlja:

"Povodom akcije građanstva, da će grad. poglavarstvo doprinášati mjesečno din. 5.000 za uzdržavanje zavoda, pokazalo se, da je ta svota premalena. Ujedno je grad. načelnik prof. Čanić bio obaviješten, da zavod nema ispovjednika za bogoslove, kako traži Kodeks, a ni zavodskog duhovnika, jer se vlč. g. Horvat zbog bolesti spremio da ode u svoju biskupiju (Zagreb) i potraži lakšu službu, koja bi više odgovarala njegovoj tjelesnoj slabosti i duh. nastrojenju. Bez dva funkcionara ne bi zavod bio pravilno konstituiran niti bi se zavod. život mogao uspješno odvijati. U dijecezi, a i vani, ne bi se za sada moglo naći ljude za ovu službu. Netočna je vijest, da se do odluke zatvaranja sjemeništa došlo na poziv iz Rima a na temelju referata preuzv. Vizitatora. Na upit Rektora o toj stvari preuzv. je Ordinarij tu vijest najodlučnije demantirao. Netočno je, da zavod nije imao kvalificiranih profesora i naučnog pogona, jer su većina profesora kvalificirani po propisima Kodeksa (dapače bolje nego neka druga bisk. sjemeništa) a broj sati predavanja i način predavanja bio je kao i u drugim sjemeništima, jer se radilo po istim udžbenicima i sa istom nast. osnovom. Radi toga i radi malog broja ferij. dana uzimali su se svi traktati u svim disciplinama, što je rijetkost na univerzitetima. Prof. zbor kanio je predložiti preč. Ordinariju, da se šk. god. 1940./41. uvede 5 godišnji tečaj na bogosloviji.

Bila je pala vijest u dijecezi, a i izvan nje, da se zavod zatvara zbog neuspjeha u odgoju, jer su iz njega apostazirala trojica mladomisnika. Međutim je statistički konstatirano, da je taj broj, u razmjeru prema velikom broju svršenih svećenika i izašlih iz zavoda razmjerni i odgovara statistici otpada starog sjemeništa i ne prelazi broj svećeničkih otpada svećenika u Jugoslaviji. Osim toga, osim jednog slučaja, svi otpadi više su uvjetovani prilikama, u koje su mladi leviti došli, nego slabim odgojem u obnov. sjemeništu."

Zaključak

Senjsko sjemenište, uz kraće prekide, djelovalo je od 1806. do 1940. Kroz to razdoblje dalo je ne samo mnogo vrijednih svećenika svojoj biskupiji

nego i dosta kulturnih i prosvjetnih radnika svome narodu. Senjsko-modruški bogoslovi su bili Ante Starčević i Franjo Rački koji će se poslije naći na suprotnim političkim pozicijama. Bogoslovi su radije gajili uspomenu na Starčevića nego na Račkoga. U vrijeme kada su hrvatskoj opciji nesklone struje intenzivno radile na tome da se Rijeka odvoji od Senja, ponavljalo se neprestano kako iz Senja dolaze hrvatski nacionalisti. Senj je, doista, uvijek disao hrvatski, pa i sjemenište koje je u njemu djelovalo.

Sjemenište i u njemu filozofsko i teološko učilište djelovali su u vrlo teškim uvjetima. Pored materijalnih teškoća, tu su u prvom razdoblju bile i poteškoće povezane s nedostatkom kvalificiranih profesora. Poslije se te teškoće neće toliko isticati, iako su i dalje postojale.

Najveće nevolje dolazile su od nedostatka studenata. To se posebno osjetilo u vrijeme kada nije djelovala senjska gimnazija. Bez završene gimnazije nije bilo moguće upisati filozofiju i teologiju. Od 1816. do 1845. filozofski licej, koji je bio preduvjet za bogosloviju, bio je privatna ustanova, s profesorima bez honorara, a više puta i bez stručnih kvalifikacija. Nakon što je 1849. produljena gimnazija sa šest na osam razreda, kada su zadnja dva razreda zamijenila prijašnji filozofski licej, prilike su se popravile s obzirom na status profesora i škole, ali su ta dva razreda davala sve manje učenicima ono što ih je trebalo pripremiti za studij bogoslovija. Biskup Ožegović je uvelike pomogao i senjskoj gimnaziji i bogoslovnom učilištu kada je 1857. osnovao konvikt u Senju. Gimnaziji je pomogao jer je omogućio talentiranim đacima sa sela da mogu pohađati gimnaziju, a bogoslovnom učilištu jer su se đaci u konviktu, pod crkvenim nadzorom, mogli bolje usmjeravati prema bogosloviji. Dakako, to vrijedi za one koji su taj pravac izabrali. Kada ni to nije zadovoljavalo i kada se iz gimnazijskih razreda premali broj javljao za bogosloviju, biskup Vjenceslav Soić pokušao je 1874. obnoviti filozofski licej u sjemeništu. Nakon lošeg iskustva, već ga je na kraju akad. god. zatvorio. Filozofski licej u sjemeništu bit će obnovljen tek 1909. godine i trajat će do zatvaranja sjemeništa 1919. godine. Tada je već bilo jasno da je gimnazija po svojim programima davala samo opće obrazovanje, a nipošto vršila ulogu onoga što je nekada imao filozofski licej: pripremiti đake za studij bogoslovije.

Prvi svjetski rat odrazio se negativno na djelovanje sjemeništa, jer su neki ušli u sjemenište samo da izbjegnu vojsku, a nakon rata odveli su i druge koji su prije imali svećeničko zvanje. Biskup Marušić je zato zatvorio 1919. sjemenište i poslao svećeničke kandidate na druga učilišta, najviše u Zagreb. Neki su taj njegov potez smatrali nesmotrenim, a među takvima bio je i profesor Ivan Starčević. Čim je ovaj imenovan 1932. senjsko –

modruškim biskupom, odlučio je otvoriti sjemenište i bogoslovno učilište u Senju. To mu je uspjelo već iduće godine. U želji da poboljša brojčano stanje pitomaca i svoga klera, primao je u sjemenište kandidate s raznih strana, pri čemu se nije vodila ozbiljnija selekcija. Da je Starčević poživio (umro 1934.), zacijelo bi to sjemenište postavio na čvršće noge. Njegov nasljednik Viktor Burić (1935.-1983.) nije odobravao otvaranje sjemeništa u Senju, jer da za to nisu bile sazrele prilike. On će 1940. zatvoriti sjemenište s istom motivacijom kao i Marušić 1919., iako je, trenutačno, tada bilo u njemu relativno velik broj studenata (37).

Izvori

Archivio Segreto Vaticano, Congregatio Concilii, *Relationes ad limina*, vol. 734.

Biskupski arhiv Senj:

- *Spisi*, za razne godine

- *Album svećenika*, I-II (R 22).

- *Informatio super profectu in moribus et studiis Cleri junioris dioecesanii Seminarii Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis* (R 27)

- *Necrologium ab anno 1834.* (R 18)

- *Slušači Visoke bogoslovne škole u Senju* (R 32 i 35)

- *Spomen knjiga biskupskog bogoslovnog sjemeništa u Senju.*

Actiones et constitutiones synodi dioecesanii quam diobus 3., 4. et 5. Juli anno Domini 1906. Segniae habuit Antonius Maurović., Segniae, 1906.

Izješća biskupa Svetoj Stolici: Senjsko-modruška ili Krbavska biskupija, 1602-1919., uredio Mile Bogović, Monumenta Croatica Vaticana – posebna izdanja 4, Croatica Christiana - fontes 18, Hrvatski državni arhiv – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

Literatura

Mihovil BOLONIĆ, Stoljetne veze krčkih i senjskih glagoljaša, *Senjski zbornik*, VI, Senj, 1975.

Mile BOGOVIĆ, *Povijest visokoškolske naobrazbe u biskupijama senjskoj i modruškoj ili krbavskoj do 1940. godine*, Senj, 1999.

Josip BURIC, *La Diocesi di Segna e di Modrussa durante l'episcopato di Giovanni Antonio Benzoni (1730-1745)*, Roma, 1968.

Ivan DEVČIĆ, Senjsko bogoslovno učilište, *Senjski zbornik*, 16, Senj, 1989, 55-62.

Matija PAVIĆ, *Biskupsko sjemenište u Đakovu 1806.-1906.*, Đakovo, 1911.

Andrija RAČKI, Stogodišnjica senjskog sjemeništa, *Katolički list*, 57, 1906.

Manojlo SLADOVIĆ, *Povjesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst, 1856.

Spomenica 50 godišnjega osnutka Sбора duhovne mladeži u Senju, Senj, 1896.

Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije, uredio Mile Bogović, Rijeka – Zagreb, 1999.

SENJER PRIESTERSEMINAR UND HOHE PHILOSOPHISCHE UND THEOLOGISCHE
LEHRANSTALT IN IHM 1806-1940

Zusammenfassung

Das Senjer Priesterseminar hat mit kurzen Unterbrechungen von 1806 bis 1940 gewirkt. Durch diesen Zeitraum hat seinem Bistum nicht nur wertvolle Priester gegeben, sondern dem Volk auch sehr viele kulturelle und Bildungsarbeiter. Die Seminaristen aus Senj-Modruš-Bistum waren Ante Starčević und Franjo Rački, die sich später in gegensätzlichen politischen Positionen finden werden. Die Seminaristen hatten lieber die Erinnerungen an Starčević als an Rački. In der Zeit, als kroatischer Option abgeneigte Strömungen intensiv daran gearbeitet haben, dass sich Rijeka von Senj trennt, hat man ununterbrochen wiederholt, dass aus Senj kroatische Nationalisten kommen. Senj hat wirklich immer kroatisch geatmet, so auch das Priesterseminar, das dort gewirkt hat. Das Priesterseminar und mit ihm die philosophische und theologische Lehranstalt haben in sehr schweren Bedingungen gewirkt. Neben materiellen Schwierigkeiten gab es in diesem Zeitraum auch Schwierigkeiten, die an dem Mangel an qualifizierten Professoren gebunden sind. Später werden sich diese Schwierigkeiten nicht so sehr hervorheben, jedoch bestanden sie später auch weiterhin. Die größte Not kam mit dem Mangel an Studenten. Diese spürte besonders zur Zeit als das Senjer Gymnasium nicht gewirkt hat. Ohne das Beenden des Gymnasiums, war es nicht möglich Philosophie und Theologie zu studieren. Von 1816 bis 1845 war das Philosophische Lyzeum, das die Vorbedingung für das Priesterseminar war, war eine private Anstalt mit Lehrern ohne Gehalt und mehrmals ohne Fachkompetenz. Nachdem das Gymnasium im Jahre 1849 von sechs auf acht Klassen erweitert wurde, als die letzten beiden Klassen das vorherige Philosophische Lyzeum ersetzt haben, haben sich die Chancen, abgesehen vom Status des Lehrers und Schule, verbessert. Jedoch gaben diese zwei Klassen den Schülern immer weniger, das was sie für das geistliche Studium vorbereiten sollte. Bischof Ožegović hat dem Senjer Gymnasium und der geistlichen Lehranstalt sehr viel geholfen, als er 1857 ein Konvikt in Senj gegründet hat. Dem Gymnasium hat er geholfen, weil er den talentierten Schülern vom Dorf ermöglicht hat, Gymnasium zu besuchen, und dem Priesterseminar auch somit, weil sich die Schüler im Konvikt, unter kirchlicher Aufsicht besser dem Gottesdienst richten konnten: Dieses galt besonders für diese, die diese Richtung ausgewählt haben. Als dieses nicht befriedigte und sich zu kleine Zahl aus den Gymnasialklassen für das Priesterseminar meldete, versuchte Bischof Vjenceslav Soić 1874 das Philosophische Lyzeum im Priesterseminar zu erneuern. Nach einer schlechten Erfahrung, hat er dieses am Ende des akademischen Jahres geschlossen. Das Philosophische Lyzeum wird erst 1909 erneuert und dauert bis zur Schliessung des Priesterseminars 1919 an. Zu dieser Zeit war es schon deutlich, dass das Gymnasium mit seinen Programmen nur Allgemeinwissen gab, aber unter keinen Umständen die Rolle des ehemaligen philosophischen Lyzeums ausübte, die Schüler für das Studium des Priesterseminars vorzubereiten.

Der erste Weltkrieg spiegelte sich negativ auf die Wirkung des Priesterseminars wieder, da manche in den Orden nur eintraten um die Wehrpflicht zu entkommen, und nach dem Krieg brachten sie auch die anderen weg, die schon vorher einen Priestertitel hatten. Bischof Marušić hat daher 1919 das Priesterseminar geschlossen und hat die Kandidaten für das Priestertum auf andere Universitäten geschickt, zum größten Teil nach Zagreb. Manche haben seinen Zug für unnützig gehalten und zu denen gehörte auch Professor Ivan Starčević. Sobald er 1932 zum Senjer-Modruša Bischof ernannt wurde, entschied er sich ein Priesterseminar und eine Lehranstalt in Senj zu öffnen. Dieses gelang ihm schon im nächsten Jahr. Mit dem Wunsch den Stand der Zöglinge und seinem Klerus zu verbessern, nahm er in sein Priesterseminar die

Kandidaten von verschiedenen Seiten an, wobei keine ernstere Selektion geführt worden ist. Hätte er länger gelebt (er starb 1934), hätte er das Priesterseminar auf einen festen Standfuß gebracht. Sein Nachkomme Viktor Burić (1935 – 1983) hat die Eröffnung des Priesterseminars in Senj nicht erlaubt, weil dafür die Gelegenheiten noch nicht reif waren. Er wird 1940 das Priesterseminar mit der gleichen Motivation wie Marušić 1919 schliessen, auch obwohl er zu dieser Zeit eine relativ hohe Anzahl an Studenten (37) zählte.

Schlusswörter: Senjer Priesterseminar, Hohe Philosophische und Theologische Lehranstalt

SENJ THEOLOGY SEMINARY AND HIGH PHILOSOPHY AND THEOLOGICAL COLLEGE 1806-1940

Summary

The Senj Theology Seminary, with one short break, was working from 1806 until 1940. During this period the school educated numerous valuable priests for its own bishopric as well as many cultural workers and teachers for its own people. Ante Starčević and Franjo Rački were also theologians of Senj-Modruš, but later they found themselves on opposing political positions. Theologians preferred to keep memories of Starčević than Rački. At the time when the unfriendly currents for the Croatian option worked on the separation of Rijeka from Senj, there were constant repetitions that from Senj only Croatian nationalists were coming. Senj had, really, always kept the Croatian spirit as well as its Seminary.

The Seminary and the Philosophy and Theological College within worked in a very difficult time. Alongside the financial problems, during the first period, there were the problems related to the lack of qualified professors. Later, this problem was not so present although it was always there. The main problems were created by the lack of students. This was especially present in the time when Senj High School did not work. Without accomplished high school education it was not possible to continue education in philosophy and theology. From 1816 until 1845, the Philosophy Boarding School, whose accomplishment was a condition for the study of theology, was a private institution with non-paid professors and many times without the necessary qualifications. In 1849 the high school education was extended from six to eight years and the last two years replaced the previous philosophy boarding school. After this the situation became more favourable regarding the status of professors and the school, but these two added years of education became poorer in providing the knowledge necessary for the preparation for theology studies. Bishop Ožegović contributed a lot to the Senj High School and Theology College when in 1857 established the Convent School in Senj. This was helpful for the High School because it gave possibilities for talented students from villages to attend this school and to the Theology College in the way that the students in the Convent School were directed toward theology. Certainly, this worked for those who had chosen this kind of education. When this was not enough and still when only a small number of the high school students applied for further studies at the Theology College, Bishop Vjenceslav Soić tried to renew the Philosophy Boarding School in 1874. After a bad experience, he had to close it down at the end of the school year. The Philosophy Boarding School was renewed in 1909 and it worked until the closing of the Seminary in 1919. It was already clear that the High School was providing a general education and it did not prepare its students only for the study of theology as this was the case with the Philosophy Boarding School.

WWI had a negative impact on the work of the Seminary because some of the students enrolled in this school only to avoid military service, and after the war they took away those who already had priest vocation. Bishop Marušić, therefore, closed the Seminary in 1919 and sent candidates for priests to some other colleges, mainly in Zagreb. Some people considered this as being improvident, one of them being Professor Ivan Starčević. When he was entitled the Bishop of Senj and Modruš in 1932, he decided to reopen the Seminary and Theology College in Senj. He succeeded in this is only one year. He was very keen to raise the number of students and further clerics, so he accepted to the Seminary the candidates from all around, without a serious selection. If Starčević had lived longer (he died in 1934), he would, certainly have put this Seminary on its feet. His successor Viktor Burić (1935-1983) did not approve the opening of the Seminary in Senja because the situation was not mature. In 1940 he closed down the Seminary with the same reason as Marušić did in 1919 although, momentary, there was relatively large number of students there (37).

Key words: Senj Theology Seminary, High Philosophy and Theological College